

Geir Winje

Middelalderdrømmer

Vi lager karneval og ikke historisk rekonstruksjon.

Årets middelalderfestival er over, og Tønsbergfolk har - som mange andre over hele verden - drømt seg bort til middelalderen for en stakkert stund. Spør vi nordmenn hva de assosierer med middelalderen, får vi mange ulike svar. Noen tenker på gapestokker, heksebrenning og "den mørke middelalder". Andre har fått med seg at heksebrenningen kom med renessansen, og at middelalderen ikke var så ille som sitt rykte. Noen har til og med romantiske fantasier om en epoke i europeisk historie som de tror var befolket av ekte og sunne mennesker som ikke var ødelagt av "det moderne".

Det moderne menneskes lengsel etter det førmoderne er ikke noe nytt fenomen. Mennesket har til alle tider lengtet tilbake til en fortidig gullalder - av og til supplert med lengselen etter en framtidig gullalder. I Bibelen begynner det med at "alt var såre godt", og det ender med "en ny himmel og en ny jord" uten lidelse og smerte. Lengselen etter en ideell verden har preget mange religiøse strømninger gjennom tidene.

Det var særlig under romantikken på 1800-tallet at det moderne, vestlige mennesket, som opplevde en ny form for fremmedgjøring på grunn av industrialisering og flytting fra bygd til by, begynte å dikte opp en god fortid. I England ble gullalderdrømmen gjerne knyttet til den gamle keltiske kulturen, mens den i Norge blant annet ble knyttet til vikingtiden. I sanger som "Ja, vi elsker" ble sagakongene idealisert, og bildene av fortiden ble etter hvert så fasttømret at det siden har vært vanskelig å lansere nye - og kanskje riktigere - bilder.

I England ble druidene på mange måter oppfunnet på 1800-tallet. Druidene var egentlig presteskaper i den gamle keltiske religionen, men det finnes få historiske kilder som kaster lys over deres religiøse og kulturelle funksjon. Og nettopp mangelen på kilder åpnet for en stor grad av fri diktning. Elementer som menneskeofring, som det (med rette eller ikke) fortelles om i for eksempel Julius Cæsars *Gallerkrigen*, finnes ikke i

romantikkens bilde av druidene. I stedet ble de utstyrt med gullsigder og magiske evner, og knyttet til romantiske fortellinger om Kong Arthur og Merlin. Druidene gjenfinnes i dag i figurer som Miraculix i tegneserien om Asterix, men også i dagens postmoderne religiøsitet. Folk kler seg ut i slike klær som de tror at druidene bar, og samles til store solfester ved Stonehenge, der de antar at druidene samlet seg i førkristen tid. Det sies for øvrig at Tony Blair vant sitt første statsministervalg fordi han lovet å åpne Stonehenge for allmennheten. Steinsirkelen var nemlig blitt avstengt fordi den omfattende "New Age-turismen" medførte slitasje.

På Island, i Norge og andre land rekonstrueres eller nyskapes på samme vis den førkristne åsatroen. Også her velges ubehagelige elementer bort, for eksempel førmoderne kjønnsroller. I stedet kombineres ideene om en førkristen religion med vår egen tids mer humanistiske og menneskerettslige idealer. Dagens åsatro fremstår derfor som overraskende moderne, tross sin førmoderne gudeverden og sine røtter i Edda.

Parallellene til middelalderdrømmene er åpenbare. Også her velger man ut enkelte elementer fra fortiden, som tas ut av sin opprinnelige sammenheng og kombineres med mer moderne forestillinger og verdier. Slik blir middelalderens pilegrimer i noen av dagens miljøer fremstilt som relevante for det moderne mennesket, selv om vi vet at pilegrimspraksisen i sin tid ble knyttet opp mot strenge krav til soning av synd og skyld – elementer enhver barnepsykolog vil advare mot i dag. På samme vis fremstilles noen ganger middelalderkvinnene som sterke og selvstendige, mens vi vet at de aller fleste hadde lav status. Tvert imot var for eksempel slaveri en selvfølge for middelaldermennesket.

Og selv om kirken var mindre aggressiv som torturist i tidlig middelalder enn under senmiddelalderen og renessansen, vet vi ganske mye om den øvrige rettspraksis. I middelalderen ble man ikke bare dømt til døden, men til døden ved for eksempel strekking. Det var først på 1700-tallet - med giljotinen - at vi fikk de første forsøkene på å skape en "renslig" og human form for dødsstraff.

Det er selvsagt ikke forbudt å dikte opp en gyllen middelalder. Men det kan være greit å vite at det er nettopp dikte vi gjør når vi svermer for epoker i fortiden. Vi lager karneval og ikke historisk rekonstruksjon. Slik den førmoderne kristendommen har skuet tilbake til Edens hage, skuer det moderne mennesket tilbake mot en tenkt fortid da mennesket - i motsetning til nå - var autentisk.